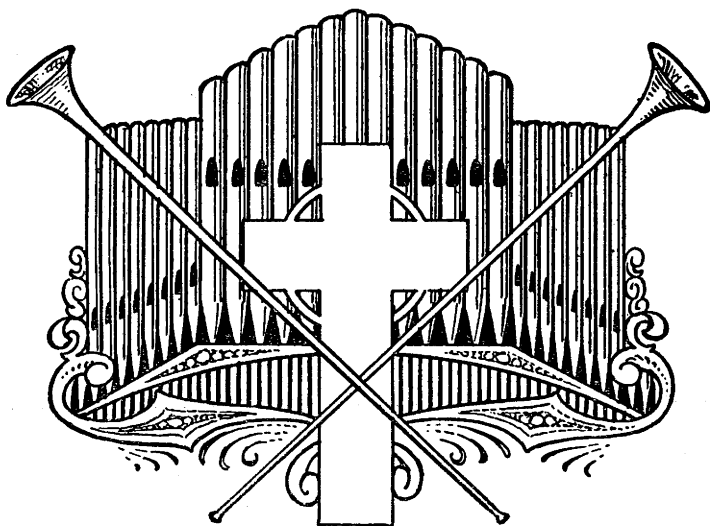

TIDSKRIFT FÖR KYRKOMUSIK OCH SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

JUNI

1926.

UNDER MEDVERKAN AV

PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA
SAMT KOMMINISTERN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÄSTHOLMEN

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STJÄRNORP

REDAKTIONENS ADR.: *STJÄRNORP*, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: *GLEERUPS FÖRLAG, LUND*

Innehåll:

J. S. Bach och hans kyrkomusik. I. (Musikskriftställaren *J. Rabe*, Göteborg. — Församlingssången i Guds hus. (Kyrkoherde *F. M. Allard*, Örtomta). — Enhetlighet och stil i kyrkomusiken. (Musikdirektören *F. Hjort*, Göteborg). — Passionstidens psalmval. (D. G.). — Kyrkomusikernas löneförmåner. (Komminister *A. Adell*). — Ur dagspressen. — Meddelanden. — Från stiftens. — Från tidskrifterna. — Böcker och musikalien.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4:50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Det gregorianska arvet i mässan	129
— » — Det gregorianska arvet i Tidegården	147
— » — Fortsatt arbete med handboksrevisionen	188
— » — Gudstjänstens enhetlighet	3
— » — Nattvardsgudstjänsten	68
A. Adell, F. M. Allard, K. Peters: Handboksförslaget 1926	157
F. M. Allard: Församlingssången i Guds hus	85
— » — Liturgiskt-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Tysklands evangeliska kristenhet	105, 131, 153
— » — Sången i Guds hus	49
G. Aulén: Den tilltänkta handboksrevisionen	9
B. Cnattingius: Förslag till omdaning av högaltaret i Linköpings domkyrka	172, 187
D. G.: De rundradierade gudstjänsternas psalmer	72
— » — Passionstidens psalmval	91
C. F. Hennerberg: Stockholms kyrkomusikerförening 25 år	145
Fr. Hjort: Enhetlighet och stil, särskilt med tanke på mässmusiken	87
— » — En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt (ett inlägg)	46
A. Johansson: Jordfästningsritualen	71
M. Leby: Tillbedjan i gudstjänsten	33
E. Liedgren: Den svenska kyrkopsalmens fyrahundraårsminne	17
— » — Erik Norenus	36
— » — Paul Gerhardt och Sverige	97
G. Lindberg: I anledning av handboksrevisionen	44
Menaseach: En inkonsekvens	28
K. Peters: En liturgisk detalj	27
— » — En svensk hymnantologi	139
— » — Liturgiskt-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Den romersk-katolska kyrkan	10, 24, 38
— » — Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan	57
— » — Psalmvalet vid högmässan	183
J. Rabe: J. S. Bach och hans kyrkomusik	81, 100
E. Rodhe: Handboksfrågorna vid 1925 års kyrkomöte	21
D. Rudin: Musik och gudstjänst	177
S. Sjöberg: En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt	5, 47
K. M. Westerberg: Kyrklig Symbolik	62

Redogörelser och större meddelanden.

Anmälan	1, 192
Arkitekterna och orgeln	94
Befördringsritualet vid kantorsval	95

	Sid.
<i>Freiburger Tagung für deutsche Orgelkunst</i> den 27/7—28/7	32, 80
<i>Handboksrevisionen: Diskussionsmöte i Norrköping</i> den 15/3	48, 64
<i>Handboksnämnden</i>	15, 127
<i>Jämför i övrigt sidd. 9, 21, 27, 28, 44, 68, 71, 125, 143, 157, 188</i>	
<i>Kreuzkörens i Dresden 700-årsjubileum</i> den 8/10—11/10	176
<i>Kyrkomusikdagen i Göteborg</i> den 11/5	80, 96
<i>Kyrkosångens vänner: Centralkommitténs sammanträde</i> den 21/1	32
<i>Årsredogörelse för verksamheten 1925</i>	75
<i>Linköpings stifts organist- och kantorsförening</i>	80, 144
<i>Liturgiskt oskick</i>	191
<i>Stockholms kyrkomusikerförening</i>	127, (145), 175, 190
<i>Strängnäs och Västerås stifts organist- och kantorsförening</i>	144
<i>Sveriges kyrkosångsförbund</i>	80, 126, 190
<i>A. Adell: Kyrkomusikernas löneförmåner</i>	92, 124, 142
<i>Hj. Danell: Diskussionsinledning om handboksrevisionen (referat)</i>	64
<i>J. Jonsson: Förståelsen för värdig kyrkomusik (ur Östergötl. Folkblad)</i>	14
<i>Menaseach: Kring handboksrevisionen</i>	143
<i>U. L. Ullman: Gudstjänsten och församlingslivet (ur Sv. Kyrkotidn.)</i>	125

Recensioner.

<i>A. Adell: Diakonistyrelsens hymnserie</i>	47
— » — <i>Handledning i kulturminnesvård och hembygdsforskning</i>	189
— » — <i>H. J. Moser, Die evang. Kirchenmusik in volkstümlichem Ueberblick</i>	189
— » — <i>Gunnar Rosendal: Nutida teologi och förkunnelse</i>	173
<i>O. Mannström: Sveriges kyrkor</i>	74
<i>K. Peters: Communio in Adorando et Serviando Oecumenica</i>	29
— » — <i>A. E. Friedlander: Den kyrkliga diktningen</i>	139
— » — <i>Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan</i>	57
— » — <i>Sleumer: Kirchenlateinisches Wörterbuch, M. Hammarström: Glossarium</i> <i>till Finlands och Sveriges latinska medeltidsurkunder</i>	174
<i>H. Weman: Årkestiftets organistförening: Fyrtio koralförspel</i>	73

In memoriam.

<i>Kantor Carl Bohlin, Stockholm</i>	30
<i>Kontraktsposten Karl Thunander, Öja</i>	175
<i>Musikdirektör O. Ullman, Upsala</i>	79
<i>Musikdirektör T. Wirén, Upsala</i>	30

Musikbilaga.

	Häfte.
<i>J. Brahms: Fader allsmäktig. (Mel. 1623)</i>	4, 5
<i>A. Bruckner: Vaka, kristen</i>	4, 5
<i>G. Ebeling: Den gyllne solen. (Sätttn.: O. Olsson.)</i>	7, 8
<i>H. L. Hassler: Befall i Herrens händer</i>	7, 8
<i>D. Olsson: Förspel till sv. ps. 63</i>	12
<i>O. Olsson: Postludium för juldagen</i>	12
— » — <i>Vid konfirmation. (Mel. 1614.)</i>	4, 5
<i>Senfl: Påsk-motett</i>	3
<i>M. Vulpius: Det går ett tyst och tåligt lamm. (Mel. 1526.)</i>	7, 8

J. S. Bach och hans kyrkomusik¹.

I.

Johann Sebastian Bach är en av historiens största kyrkomusiker, och man har med all rätt kallat honom en protestantismens musikaliske kyrkofader. Nästan hela sitt långa liv — han var vid sin död 65 år gammal — verkade han som musiker i kyrkans tjänst, och hans dagliga gärning gällde kyrkomusiken. Visserligen kan man säga, att hans väldiga verk blev utan direkt betydelse för den protestantiska kyrkomusikens utveckling under de närmaste hundra åren efter det han var kantor i Thomaskyrkan i Leipzig, och för den kyrkomusikens renässans, som man har rätt att tala om i våra dagar, både inom den protestantiska och katolska världen, har Sebastian Bach visserligen av flera skäl icke kommit att bli så livgivande och normgivande, som man kanske skulle vilja vänta sig med tanke på den inre storheten av hans verk. Men för var och en som är aldrig så litet förtrogen med Bachs musik och som tänkt sig fram till en något fördjupad uppfattning av kyrkomusikens väsen står det utan vidare klart att Sebastian Bach var en av dessa stora förebilder, som i sitt liv och i sitt verk på ett personligt och ändå högst allmängiltigt sätt löst det musikaliska, konstnärliga och rent mänskliga problem som kyrkomusiken pålägger sina utövare. Ett *musikaliskt* problem därför att kyrkomusiken är vad man skulle kunna kalla tillämpad konst, »angewandte Kunst», som tyskarna säga, en konst, som tjänar och underordnar sig icke musikaliska synpunkter. Det räcker inte

med att den är god musik, den måste också vara ändamålsenlig, d. v. s. passa för den liturgiska och allmänt religiösa situationen. Ur denna praktiska ändamålsuppgift växa givetvis säregna musikaliskt-tekniska svårigheter fram.

Kyrkomusiken innebär också ett *konstnärligt* problem ty det gäller inte bara att få en ändamålsenlig form på musiken, utan i ännu högre grad att ge musiken det rätta uttrycket och den rätta karaktären. Konstnären, antingen han är i sträng mening producerande konstnär, d. v. s. kompositör, eller reproducerande och utför vad andra komponerat, måste leva sig in i den religiöst och liturgiskt bestämda situationen. Han måste låta sin fantasi gripas av denna andliga verklighet, han måste personligen uppleva den och så på nytt ge den en levande gestalt i det material, som är hans, nämligen i tonernas okroppsliga materia.

Det är också ett *mänskligt* problem, som kyrkomusiken ställer upp för sina utövare. Det inställer sig kanske icke för alla. Liksom många människor gå tanklösa genom livet, så leva också många kyrkomusiker utan tanke på betydelsen av sitt kall. Men så snart en kyrkomusiker har något av en konstnär i sig så uppenbarar sig också detta mänskliga problem. Varje konstnär är av naturen despot och individualist. Hans konstnärlighet ligger just däri, att han icke är som alla andra, utan har något eget att komma med, något som han är stolt över och som en inre drift tvingar

¹ Föredrag hållet vid Kyrkosångens Vänners kyrkomusikdag i Göteborg den 11 maj 1926.

honom att bära fram, kosta vad det vill. Men denna subjektivitet har han icke plats för, om han vill tjäna kyrkomusiken. Han måste övervinna sig själv och uppgå i en allmänlighet, i något objektivt. Mycket av det där, som han som konstnär måste älska och sträva efter måste han som kyrkomusiker avstå ifrån. Han skall vara konstnär och ändå underordna sig — se där den antinomi, som måste lösas och för vilken det icke finnes något universalmedel utan som måste övervinnas på nytt och personligt för var gång och av var och en.

Sebastian Bach är, sade jag, en förebild för en levande uppfattning av kyrkomusiken och kyrkomusikerns uppgift. En betraktelse av hans verk som kyrkomusiker kan därför alltid ha sitt värde. Hans verk som kyrkomusiker — det är inte bara hans till åtskilliga hundratal uppgående verk för kyrkligt bruk. Det är också hela hans liv. Det synes därför riktigt att anknyta en orientering över hans kyrkliga kompositioner till en liten redogörelse för hans liv särskilt då med avseende på hans verksamhet i kyrklig tjänst.

Sebastian Bach tillhör en stor musikerdynasti, som i musikaliskt hänseende behärskade hela Thüringen. I ungefär ett hundra år från mitten av 1600-talet, är det medlemmar av denna släkt, som uppehålla flertalet kantors- och organistbefattningar i denna del av Tyskland. Det förefaller nästan som om släkten haft monopol på musikaliska tjänster i sin hembygd och i Erfurt där det en tid funnits en hel rad med namnet Bach bland statsmusikanterna, kallades dessa senare — ännu i slutet av 1700-talet — helt enkelt »die Bache». Musiken ärvdes inom denna släkt inte

bara som begåvning utan också som hantverk och yrke, såsom hantverket förr även eljest gick i arv inom borgerskapet.

I Eisenach i Thüringen, vid foten av Wartburg, där Martin Luther cirka 160 år tidigare arbetat på den första tyska bibelöversättningen och författat grundläggande reformatoriska skrifter, föddes Johann Sebastian Bach den 21 mars 1685, som son till stadsmusikanten Ambrosius Bach. Innan Sebastian Bach blev tio år hade han förlorat både far och mor, och hans äldste bror, som redan var välbeställd organist i en liten stad i grannskapet, tog hand om honom. Det är från denna tid hos brodern, som en liten anekdot förskriver sig, vilken ofta berättas såsom ett bevis på Sebastian Bachs vetgirighet och okuvliga energi. Brodern hade ett digert nothäfte, vari han skrivit av kompositioner av den tidens mästare. Dessa ville den lille Sebastian också lära känna men brodern höll honom för grön för denna moderna musik och låste in häftet. Sebastian visste emellertid råd och lyckades smuggla ut det begärliga nothäftet genom notskåpets gallerdörr och gömma det på vinden, där han sedan under månljusa nätter skrev av det.

Redan nu var det bestämt att han skulle bli musiker. Det fanns väl knappt något val. Alla Bachar blevo ju musiker och Sebastian Bachs anlag voro säkert icke dolda. Brodern, organisten undervisade honom i musik, men försummade inte heller hans bokliga uppfostran. Sebastian Bach fick besöka gymnasiet och skall ha skött sig särdeles bra i latin. Han förblev också hela sitt liv en styv latinare. Vid femton års ålder måste han lämna broderns hem, där familjen småningom hade vuxit till och gjort stugan för trång.

Han begav sig då västerut till staden Lüneburg och blev här på grund av sin vackra sopranröst frielev i Mikaeliklostrets skola, vars skolkör var högt ansedd och hade mycket att göra. Den sjöng varje söndag och av katalogen över skolans musikbibliotek, vilken finnes kvar, kan man sluta sig till att Bach här fick tillfälle att lära känna det bästa och nyaste i den dåtida tyska och franska kyrkomusiken. 1703 var han färdig med gymnasiet. Att fortsätta vid ett universitet hade han ej råd till, utan han inträdde, just bliven 18 år, i det hertigligen kapellet i Weimar, och återbördades därmed till sin thüringska hemtrakt. I detta kapell tjänstgjorde han som violinist. Hans far, Ambrosius Bach, hade haft violinen till instrument, och man tar nog inte fel om man förmodar att Sebastian Bach redan i tidiga pojkar hade fått börja öva sig på fiolen för fadern. Men Sebastians huvudinstrument var redan då orgeln och efter endast några månaders tjänstgöring i Weimar kallades Sebastian som organist till Arnstadt, där en av kyrkorna just fått ett nytt, stort orgelverk. Vilket anseende Bach åtnjöt som orgelspelare redan nu, när han just slutat gymnasiet, det framgår bl. a. därav att stadens fäder kallade den 18-åriga Bach att traktera detta instrument, ehuru det i denna kyrka redan fanns en gammal, fast avlönad organist, åt vilken man måste skaffa en annan musikalisk syssla. Efter några år i Arnstadt och ännu en liten thüringsk stad, Mühlhausen, varunder hans rykte som orgelspelare växte, kallades han tillbaka till Weimar som hovorganist och konsertmästare i storhertigens kapell. Här ålåg det honom bl. a. att komponera kantatmusik för gudstjänsterna. Här stannade han några år och kallades därifrån till hov-

kapellmästare hos hertigen av Anhalt-Cöthen. På denna plats fick Bach icke något med kyrkomusik att skaffa. Cöthen var för övrigt reformert och icke lutheranskt som Bach. Hans uppgift bestod här i att leda kammarmusiken vid hovet. Här stannade Bach i fem år. Hans unge furste var själv en grundligt utbildad musiker, som visste att uppskatta sin hovkapellmästare efter förtjänst. Det uppstod mellan dem en personlig vänskap och Bach fick medfölja hertigen på dennes resor, vilket i hög grad bidrog till att sprida ryktet om hans väldiga musikaliska förmåga.

1722 blev kantorsposten i Leipzigs Thomasskola ledig. På den posten hade många av tidens mest berömda musiker stått, och Johann Kuhnau, som det denna gång gällde att få en efterträdare åt, var en stor man både i samtidens ögon och är det alltjämt inför historiens domslut. Till en början tänkte vederbörande i Leipzig icke alls på Bach utan underhandlade med andra musiker. Efter ett halvår anmälde sig Bach som sökande. Han torde väl i det längsta ha tvekat att frivilligt lämna den angenäma ställningen vid en konstintresserad furstes hov och överge hovkapellmästareställningen för att bli enkel kantor, underordnad en skolrektor och tvungen att undervisa skolpojkar, vilka redan förut i Arnstadt och Mühlhausen förbittrat livet för honom. Men dels skildrades denna kantorsplats för honom såsom särdeles »favorabel» d. v. s. inkomstbringande, dels önskade han låta sina söner, vilka tycktes studiebegåvade och redan voro gymnasister komma närmare ett universitet.

Så avlade han det föreskrivna provet och installerades den siste maj 1723 i sitt nya ämbete. Det skedde icke under helt fridsamma

former. Representerarna för stadens råd och för konsistorium råkade i luven på varandra för någon etikettfrågas skull och Bach fick genast ett otrevligt intryck av att han skulle komma att få tjäna flera herrar. Han lydde ju under både rektor, stadens råd och konsistorium. Men han visade sig ganska diplomatisk. Han spelade ut rådet mot konsistoriet och konsistoriet mot rektorn, och medan dessa höga myndigheter grälade — vilket inte alltid skedde under former vi i våra dagar skulle kalla hövliga — så gjorde Bach vad honom själv behagade. Men säkerligen har detta intrigspel och dessa stridigheter gjort livet surt för Bach liksom de också säkerligen skaffade honom åtskilliga fiender bland stadens mäktige.

Undervisningen i skolan var icke i och för sig betungande för Bach. Hans undervisningsskyldighet var tämligen ringa. Utom musik hade han också latin i en av de lägre klasserna. Sångundervisningen tog han uppenbarligen ganska lättvindigt. Gång på gång påtala hans överordnade, att han överlåtitt sina skyldigheter härutinnan på någon av de äldre eleverna. Även i andra avseenden fick han uppbära tadel för det sätt, varpå han skötte sina plikter. Överhuvudtaget får man intrycket att Bachs pedagogiska förmåga och intresse varit ganska obetydliga. Förhållandena i Thomas-skolan voro också allt annat än goda. Den berömda läroanstalten befann sig i en nedgångsperiod. Bach tycks även personligen haft svårt att fördraga en del av sina överordnade, och i de stridigheter vari han upprepade gånger invecklades, spelar han icke alltid en obetingat hedrande roll. Han var påstridig

och icke alltid lätt att göra till lags. Men man måste medgiva att hans ställning var svår. Den gamla skolorganisationen, i vilken musiken var ett huvudämne, hade överlevt sig själv, och Bachs tid såsom Thomaskantor sammanfaller med den brytningstid, som slutade med musikens nästan fullständiga fördrivande ur skolorna. Bach fick kämpa en utsiktslös kamp för musiken och måste se sitt anseende inom skolan och sin auktoritet gentemot eleverna mer och mer minskas. Han utnämndes visserligen till sachsisk »hovkompositör», men hans inflytande blev ej större därav, och med åren blev det tyst och ensamt omkring Bach.

Hans namn nämndes visserligen med djupaste respekt av musiker, som visste att han var en väldig orgelspelare och en icke mindre väldig kontrapunktiker. Men Bach tog icke någon aktiv del i det musikaliska uppsving, som utnärker Leipzig under hans sista år. 1740-talet är för Leipzig och Tyskland just den tid, då det offentliga musiklivet börjar finna nya former. Det är då man börjar ge offentliga konserter, till vilka var och en har tillträde genom att lösa biljett. Även i andra avseenden börjar det röra sig något nytt i tidens sätt att handskas med musik. Men Bach står kvar som den anspråkslöse skolkantor och träder endast en gång fram i den större offentlighetens ljus. 1747 reser han till Potsdam, där hans son Philipp Emanuel var anställd som musiker vid Fredrik II:s hov. Konungen mottog den gamle Bach med stora hedersbetygelser, varefter Bach reste hem till sin tillbakadragna tillvaro i Leipzig. I juli 1750 avled han¹.

Julius Rabe.

¹ I följande nummer kommer Bachs kyrkomusik att behandlas.

Församlingssången i Guds hus.

Fortsättning av artikeln »Sången i Guds hus» i föregående nummer.

Det kanske ock borde sägas ett ord om den sångarglädje, som allmänneligen grep omkring sig i Luthers och hans efterföljares dagar, så att vi verkligen förstå, att talet om den sjungande kyrkan denna tid ej är ett tomt ord.

R. Norén skriver härom i tidskr. Kyrkosången 1904: »Det sjöngs ymnigt över allt i skolor och kyrkor, vid furstehoven och i adelsborgarna, i bildade borgerliga familjekretsar och i allmänna folklivet. Förutom otaliga sångböcker hade denna tid rent av en levande »musikpress». Lekare och pipare (die fahrenden Spielleute), dessa från medeltiden ännu kvarlevande, musicerande och vissjungande, men framför allt tiggande vagabonder, som kringsvärmade stad och land; lärdomsskolornas fattiga »kurrendaner», som i städer och bondbyar, i ur och skur för var mans dörr både på latin och modersmål sjöngo ihop sitt knappa levebröd; hantverksskråens nomadiserande lärlingar och gesäller, som ofta voro duktiga vissångare och, för stolta att tigga, under sina resor uppehöll sig med sång samt äntligen de tornspelande stadszinkenisternas hedervärda borgarskrå — dessa voro den tidens levande musikpress, som i den lutherska reformationens historia spelade en ej oviktig roll. Det var huvudsakligen genom dessas förmedling, som de nya lutherska kyrkovisorna flögo världen kring och med begärelse hördes och lärdes utantill av det efter evangelium hungrande, ej läskunniga folket.» —

Ett utmärkande drag för dessa kyrkovisor var ej blott den saft och

kraft, som låg i de kärnfulla melodierna, utan ej minst den stundom livliga rytmen. Melodien uppfattas och uppskattas blott av den musikaliske d. v. s. den med gehör utrustade, men rytmen vädjar till alla människor. Det rytmiska sinnet ligger också i vår natur. Man tänke på hjärtats och pulsens regelmässiga gång, på den regelbundna in- och utandningen, på benens och armar- nas taktmässiga rörelser, när vi gå, på den automatiska precisionen vid knäppandet av en rad knappar m. m., m. a. o. det finns en drift hos oss att uppdelade våra funktioner i noga avmätta och regelbundet växlande rörelser, en drift, som bottnar i »människans egna fysiologiska livsprocesser»¹.

Det är härtill, som det rytmiska i sången anknyter sig. All gemensam sång sammanhålles genom dess rytmik. Men de gamla kyrkovisorna hade en mycket kraftigt utpräglad rytm, stundom jämn, men ofta ojämn och ganska växlingsrik. Detta meddelade åt sången en viss friskhet och livfullhet, och därför har det särskilt genom sällskapet K. S. V:s strävanden arbetats på att åt gudstjänsten återbörda våra gamla psalmmelodier i sin ursprungliga rytmiska form. Det har också lyckats att få in åtskilliga sådana melodier i vår nya koralbok, så att strävandena i detta avseende ha icke varit förgäves.

Psalmsången utfördes under hela 1500-talet och ända fram på 1600-talet utan orgelackompagnement. Först 1636 är bestämt betygat genom organisten Teophilus Stade i Nürnberg, att orgeln börjat brukas

¹ Se prof. Cederschiölds intressanta arbete: Rytmens trollmakt.

vid församlingens sång. Ehuru orglarna på Luthers tid hade fullständig skala och voro försedda med flera register samt pedal, användes de dock blott till att preludiera, interludiera, ledsaga figuralsången samt alternera med kören i delar av mässan. Den rytmiskt utpräglade psalmsången torde ej ha velat ställa sig under orgelinstrumentets herradöme. Det senares allbekanta brist på rytmik försvårade en sådan anordning. Men i den mån orglar mer och mer kommo till bruk vid gudstjänsterna, togo de så småningom övermakten och blevo på grund av sin rytmlöshet en viktig anledning till att utjämna de gamla rytmiska koralerna, såsom de förekomma i koralböckerna från 1800-talets början¹. I kyrkoförfallets tid, då kyrkobesöken avtogo, sjunker församlingssången ned till viskande toner här och var, och orgeln spelar ensam.

Vi få dock ej skylla församlingsångens utdöende enbart på orgeln. Fattar den senare sin uppgift i detta till synes omaka äktenskap: ej att dominera utan att ledsaga församlingssången, kunna dessa två trivas ganska bra tillsammans. Församlingen förlämnar åt sången den oundgängliga rytmen, orgeln riktar den ensamt gående sångstämman hos de sjungande med harmoniernas välljud och liksom binder allt tillsammans. Nej, frågan att få tillstånd en kraftig och livfull församlingssång löses ej enbart genom frågeställningen rytmisk—utjämning. Det har K. S. V. fått lära, då erfarenheten fick tala sitt omutliga språk.

Denna mycket omdebatterade fråga synes mig ej blott såsom en musikalisk taktfråga, utan den botten i det psykologiska och djupast

sett i det religiösa. Utrymmet medger blott några antydningar. Det är ej antalet sångkunniga gudstjänstbesökare, som är det psykologiskt avgörande. I en domkyrka kunna hundratals närvarande tåga vid även kända psalmmelodier, men i en krets av några tiotal kan det vara livlig, kraftfull sång. Låt oss fråga: var sjunges det i det religiösa Sverige? Jo, t. ex. där gammaldags kyrklighet råder, i friförsamlingarnas bönhus och kapell, på de kyrkliga mötena — och varför? Där finnes vad som ej fanns i den som exempel antagna stora domkyrkan — *inre solidaritet*. Man kan uttala såsom en livslag, att *samhörighetskänslan hos det sjungande subjektet (församlingen) går alltid parallelt med lusten att sjunga*.

Så är det även på andra områden, när en mäktig idé framkallar en folkrörelse. I franska revolutionen sjöngs marseljåsen med liv och lust av massorna. I vår tids arbetarrörelse har man sjungit Arbetets söner, Internationalen m. m. Idén födde sammanslutning, sammanslutningen födde sång. Sången var det, som stundom bröt isen. Det vore kanske för djärvt att påstå att utan marseljåsen hade revolutionen fått ett annat förlopp, men visst är att utan den bärande frihetsidén hade aldrig marseljåsen blivit vad den blev.

Så även på det religiösa livets område. Kristi församling är Kristi kropp. Får jag lekamligen kämpa såsom under en strid, eggas motståndet till förnyade kraftansträngningar. Mottar jag ett hugg och blir sårad, avlockar det kanske ett smärterop. När Kristi församling, som är hans kropp, genomlever allvarliga brytningstider, kamptider för värn av omfattade på nytt i för-

¹ Se närmare om anledningarna härtill i P. Nodermanns Studier i Svensk Hymnologi, sid. 52 ff.

grunden framskjutna förut förbisedda sanningar, eggas den av motståndet att kämpa som för livet. Får den hugg och blir sårad, avger den ett rop, fastän det här får ett estetiskt uttryck, nämligen i sångens toner. Därför bliva alltid reformationstider, väckelsetider, som alltid äro kamptider, sångtider par préférence. Det musikaliskt-rytmiska är ytan, det psykologiska (solidaritetskänslans beskaffenhet) ligger djupare, allra djupast ligger den bärande idén, här den nyvordna religiösa idén, utan tvivel livets starkaste makt.

När denna för en till sång i Guds hus samlad menighet bärande idé är utan aktuellt intresse för de församlade, är solidariteten svag och sången knappast hörbar. Men om idén vaknar till liv och griper de församlade, växer solidaritetskänslan, och sången ljuder frisk och stark. Stora tider i Guds kyrka föder spontant ny sång men kallar ock till liv livsduglig sång ur dess kanske hundraåriga grav, och den gamla sången ljuder jämsides med den nya, som vore den ej född för hundra år sedan utan som hade den tillkommit i går och verkar så ny och frisk, som hade bläcket ännu ej hunnit torka in.

När uppenbarelsedoken lånar sina bilder av det eviga livets härlighet från sången och musiken i Guds hus, ligger måhända något mera där bakom än ett allmänt uttryck för den eviga glädjen, som är besläktad med den tjusning, vi erfara vid sångens och musikens toner. Den oändliga rikedom på uttrycksmedel, som sången och musiken i allmänhet, ja även sången i Guds hus besitter, som likt underbart skiftande scenerier avteckna sig för vårt inre öga, låter oss ana hela den oändliga rikedomens avupplevelser, som det eviga livet bär i sitt sköte. Bilden tillåter oss ju inga närmare jämförelser med en värld, vars särskilda förhållanden äro oss fullkomligt obekanta. Men alla dessa väsensdrag hos sången i dess olika arter skola helt visst hava sin motsvarighet i härlighetens rike, där de icke skola framträda såsom söndrade motsatser utan i harmonisk enhet med varandra samverka till Guds och Lammets lov. Den eviga världen är utan tvivel oändligt mångskiftande rik, likasom sången i Guds hus inom sig bär en oändligt mångskiftande rikedom. Även på detta sätt torde bild och verklighet motsvara varandra.

F. M. Allard.

Enhetlighet och stil, särskilt med tanke på mässmusiken¹.

Under de senaste åren har ofta framhållits vikten av att de olika gudstjänstliga musikmomenten stå i ett stilrent förhållande till varandra. Å andra sidan har det även framhållits svårigheten att vid ett så pass mångfaldigt material med

vitt skilda uppgifter få till stånd denna enhetlighet i karaktär och stil.

Vad nu först koralen beträffar, så beror dess anpassning till den karaktär, som den speciella helldagen fordrar, i första hand på predi-

¹ Ehuru red. på väsentliga punkter ej delar de åsikter, som framföras av författaren till denna artikel, har red. ej velat förvägra den plats. Detta viktiga problem kommer senare att ytterligare upptagas till behandling.

Red.

kanten, som har att välja psalmerna. Vi kunna därför gå denna avdelning förbi och komma så till *Mässan*. Det är just i denna avdelning, som förhållandena mellan de olika momenten mest framträda. Mässan skall i första hand avspegla helldagens karaktär och stämning. Och de andra avdelningarna, *koralen* (församlingssången) och *hymnen* (körsången) böra troget sluta sig härintill. Vid val av mässpartierna äro både präster och organister klavbundna vid den av Kungl. Maj:t auktoriserade »svenska mässan» av 1897. I denna kan man svårigen spåra något, som för tanken på stil och enhetlighet *mellan de olika momenten*. Så t. ex. har varje moment sammanförts för sig: Alla »Kyrie» i en följd, Gloria i en o. s. v. Visserligen göres i början en uppställning av serier för olika perioder inom kyrkoåret, men dessa hava, synes det, tillkommit mera på måfå än med tanke på andlig gemenskap och stilenlighet. Dessutom finnes många moment, som ha den karaktären, att de icke kunna anpassas i någon serie, om man vill hålla på *stilen*. Ett par exempel härå må nämnas: *Kyrie* N:o 8, 9 o. 11 synes mig icke ha något motsvarande i avseende på anda och stil i de efterföljande momenten. *Laudamus* 26 och 27 stå fåfängt sökande efter släktskap med något opus i de andra momentkretsarna. — Man kan knappast få till stånd mer än en eller högst två seriemässor, som något så när kan sägas vara i stil med vartannat.

Detta kan ju lätt förklaras, då det är olika kompositörer till de flesta numren. Vederbörande, som hade att ordna mässmusiken på sin tid, ha troligtvis gått tillväga på så sätt, att de först samlat ihop så många »Kyrie», som de ansett lämpligt till antalet. Sedan fortsatt med

Gloria och Laudamus på samma sätt o. s. v. Om materialet varit tunnsått på en eller annan punkt ha de själva komponerat ett stycke för att fylla behovet av tillräckligt antal nummer. —

För att komma till full klarhet, hur mässmusiken bör ordnas, är det klokast att studera de anordningar och riktlinjer, som den store reformatorn D:r M. Luther utarbetade och utstakade. Vid studiet härav finner man högtsvävande vyer, riktlinjer med tanke på framtida utvecklingsmöjligheter, kloka och praktiska anordningar, och först och sist kärlek till musikens sköna konst.

Som bekant bibehöll Luther vid sin reformation alla anordningar i mässan från katolska kyrkan, som han *fann lämpliga*, och lade sig särskilt vinn om att taga vara på den utveckling, som musiken då vunnit. Han tog således mässan såsom den redan på den tiden var, nämligen *genomkomponerad till ett helt* på grundvalen av de stora självständiga momenten: Kyrie, Gloria (= Laudamus), Credo, Sanctus et Benedictus samt Agnus Dei. Dessa moment, sammanförda, kallades *en »Mässa»*. De små momenten såsom t. ex. prästens »Ära», »Herren vare med eder» etc. upptogos ej i en sådan mässa, enär de i allmänhet voro mera konstanta. »Mässan» däremot var *friboren med inbjudan till komponering*. Ingen särskild auktorisering av myndigheter förekom. Så förhåller det sig än i dag inom katolska kyrkan. Under sådana förhållanden är det ej underligt att Mässan inom detta samfund utvecklats till en nivå, som betecknar höjdpunkten av all kyrkomusik. En mässa är sålunda en *helgjuten konstprodukt* med en viss stil och stämning över det hela.

Ibland inriktas dess karaktär

med tanke på Advent, ibland på Passionstiden o. s. v. och är i allmänhet hållen i sträng kyrklig stil. Men mässan användes även till att celebrera större kyrkliga och fosterländska fester m. m. och uppträder då helt naturligt i större och friare former, då den icke är avsedd för gudstjänstbruk. En otalig mängd av en-, två-, tre- och flerstämmiga mässor ha på så sätt uppstått med orgel- eller orkesterackompanjemang inom den katolska kyrkan. Vederbörande ha endast att välja den musik, som lämpar sig efter de resurser och den musikaliska nivå, som är tillfinnandes. Luther behöll, som redan blivit nämnt, idén om genomkomponerade mässor och lät *en särskild kör* fortfarande utöva mässpartierna. Likaså hade kören den uppgiften att vid högtidligare tillfällen utföra en särskild *hymn*. Utom dessa avdelningar införde Luther som bekant ett helt nytt moment, nämligen *församlingssången*, och härmed uppstod den nuvarande koralen.

Luthers tanke, att mässan skulle utföras av kören, blev dock svår att helt omsätta i praktiken. De nya, oftast mycket små församlingarna hade i allmänhet — isynnerhet på landsbygden — mycket svårt att kunna anskaffa särskilda sångare för att utföra en flerstämmig mässa. Det var svårt att i detta fall konkurrera med katolikerna, som utom det stora medlemsantalet hade *traditionen* att stödja sig på. Fördenskull måste han inrätta en mässa så enkel, att även församlingen i nödfall kunde utföra den. I de stora städerna och större samhällena för övrigt vannade man sig dock om att hålla körsången vid makt för att assistera vid gudstjänsten.

Om man sålunda sammanfattar Luthers planläggningar för den

gudstjänstliga musiken, så kommer man till följande resultat:

1. *Koralen* sjunges av hela den gudstjänstfirande församlingen.
2. *Mässan*, omfattande de stora momenten, utföres om möjligt av *bl.*, 2 *st.* eller *unison kör* och i nödfall av församlingen, allt efter som de musikaliska resurserna det medgiva: frihet att skapa nya sättningar till mässan och att dessa må kunna uppföras utan särskild auktorisering av myndigheter.
3. *Hymnen* utföres av kören. Fritt val av musik och text.

Så ter sig Luthers stora musikaliska arv till den kyrka, som han reformerade. Hans motto var: *Genom frihet till sanning!*

Hur arvingarna förvaltat detta arv skola vi nu med några ord visa.

Så länge Luther levde, och en tid efteråt, följdes dessa principer. Kapellmästaren J. Walther var en trogen medhjälpare vid detta nydarningsarbete och riktade kyrkomusiken med många högst värdefulla bidrag. Även andra dåtida mästare gjorde betydelsefulla insatser inom detta område, och den Lutherska kyrkosången syntes gå en lysande framtid till mötes. Men redan i början av 1600-talet började motigheter att uppstå. Det stötte på svårigheter att få nya mässor uppförda vid gudstjänsten. Det var de kyrkliga myndigheterna, som började lägga hinder i vägen. De voro bekajade av renlärighetsiver, spökrädsla för allt nytt, och i denna sin trångsynthet blevo de orsaken till, att Luthers planläggning om fortsatt utveckling av körsången såsom den bärande faktorn i mässmusiken så småningom spolierades. Snart upphörde all komponering av mässor, och församlingen övertog bit för bit den uppgift som kören haft i detta av-

seende. Även den särskilda *hymnsången* blev föremål för restriktioner och så försvann även den på sina ställen från reportoaren.

Men *konsten* i och för sig kan icke genom några hierarkiska förbud stäckas i sin utveckling. Lika omöjligt, som det är att hämma älven i sitt lopp, lika omöjligt är det att hindra snillet från att giva utlopp åt sin fantasi. När kompositörerna icke fingo röna någon uppmuntran i sin strävan att medels nya alster rikta mässmusiken, så föddes tanken att, oberoende av den gudstjänstliga ritusen skapa verk i toner, som gävo uttryck åt den religiösa känslan, och som vid särskilda s. k. musikgudstjänster och musikstunder i kyrkan kunde komma till utförande.

På så sätt uppstod en ny kult: Oratorier, kantater, motetter m. m., som vi nu med ett gemensamt namn kalla *den allmänna kyrkomusiken*.

Här i Sverige förkrympte mässan snart nog till såväl kvaliteten som kvantiteten och all körsång var så gott som bannlyst under hela 1700-talet och långt fram på 1800-talet. Först fram på 1860- och 70-talet började körsången upplivas genom utförande av en och annan hymn på högtidsdagar, och sedan dess har intresset för hymnsången allt mer och mer stadgats, så att denna avdelning numera kan anses vara räddad från förödelsen.

Men Luthers förordning om *körens utförande av mässpartierna*, där det så kan ske, är fortfarande en död bokstav.

Man hade kunnat vänta, att 1897 års mässkommitté skulle gått till botten med denna fråga och återupplivat Luthers principer och upprättat vad som under föregående århundraden försumpats samt givit klara direktiv, men härav vart ingenting. Redan detta att stuva in

varje moment utav mässan i var sitt bås tyder på, att kommitterade icke ens haft en tanke på någon *enhetlighet i karaktär och stil*. — Vad de små momenten, såsom prästens »Ära vare Gud i höjden», »Herren vare med eder» m. m. beträffar, så äro dessa icke av den betydelse, att de i någon väsentlig grad kunna inverka på stämningen över det hela. De kunna lätt nog anpassas utan att förrycka stilen. »Tackom och lovom» tarvar dock större uppmärksamhet. Att upptaga ett *Kyriemotiv* och lägga till grund för församlingens »Tackom och lovom», som 1897 års Svenska mässo föreskriver i N:o 72, anser jag absolut förkastligt. Dessa moment ha vitt skilda uppgifter: *Kyrie* är en *bön*, som skall skapa stämning, men *Benedicamus* är ett *tack* för den stämning, som gudstjänsten skänkt. Däremot kan man med fördel upptaga ett motiv från *Kyrie* till *Agnus Dei*, såsom ofta sker efter gammalt recept från många århundraden tillbaka. En annan sak, som synes mig märklig är, att *det trefaldiga Amen* vid slutet av gudstjänsten under fastlagstiden skall gå i *moll*. Se 76 d. Man må taga fram vilken mässo som helst av de stora mästarna eller någon annan, så skall man alltid finna, att *Amen* i slutet strålar fram i ett klingande *durackord*. *Detta är stil!* Men att vid slutet av en gudstjänst uttrycka en *förvissning* och *förtröstan*, som *Amen* betyder, medels klagotoner, *det kan icke anses för stil*. —

Trots dessa anmärkningar mot den nuvarande Svenska mässan, måste man å andra sidan tacksamt erkänna, att denna innehåller en mångfald värdefulla *enskilda* nummer samt att harmoniseringen i allmänhet är konstfullt utarbetad. Men om enhetlighet i stilen skall komma till stånd i en mässo, så kan detta

endast ske därigenom, att *en* ande vilar över det hela, d. v. s. en kompositör skapar *en hel mäs*sa; och med utgångspunkt i vad vi nu äga i material skulle helt visst en ny rikhaltig mässkult kunna uppstå, om Luthers principer finge ligga till grund för kommande utveckling. Man har dock tyvärr föga hopp härutinnan i dessa monopols- och restriktionstider. Och av erfarenhet vet man, att de kyrkliga myndigheterna icke så lätt släppa sitt järngrepp om kyrkomusiken.

Det står ännu i friskt minne, huru för ett tiotal år sedan några koryfeer yrkade på att varje *hymnsång* skulle auktoriseras av Kungl. Maj:t, innan den fick utföras vid gudstjänsten. Med förenade krafter lyckades det dock att avvärja denna fara för en sund utveckling, och

hymnsången fick fortfarande *fritt* utövas; förmodligen på den grund, att Kungl. Maj:t, som avgjorde frågan, ansåg, att organisterna i allmänhet hade den musikaliska kunskap och kunnighet för övrigt, att de själva kunde avgöra, om en hymn vore lämplig eller ej; och i tvivelaktiga fall funnes ju alltid *kyrkoherden*, som kunde fälla utslaget i enlighet med kyrkolagens bud, som säger, »att kyrkoherden skall hava inseende över kyrkomusiken». —

Så stå de kyrkomusikaliska förhållandena nu anno 1926. Vi stå vid skiljövägen. Skola vi välja den väg, Luther anvisat, eller icke?

Det är frågan.

Göteborg den 15 mars 1926.

Fredrik Hjort.

Passionstidens psalmval.

Om hänsynen till kyrkoåret är en oeftergivlig regel för allt psalmval, så gäller denna regel särskilt för fastlagstiden. Den djupa, allvarliga lidandesstämning, som är utmärkande för denna tid, bör komma till uttryck i psalmerna, vilka även klart skola vittna om Honom, som är utgiven för våra synders skull. Psalmer f. o. m. 75 t. o. m. 101 böra komma till flitig användning.

På *Fastlagssöndagen* bjuder ett radioprogram följande psalmsättning: 86: 1, 609: 1—6, 94: 1, 89: 1—5, 76: 8. Utom det tydliga tryckfelet 89: 1—5 och den formella oriktigheten 94: 1 i st. f. 94, måste här valet av gradualpsalm bli föremål för anmärkning. 609 är tydligen vald med hänsyn till episteln. Men fränsett det faktum att det ej är episteln utan evangeliet, som är da-

gens huvudtext och som därför bör bestämma valet av dess huvudpsalm, så är 609 ej heller rätt vald om hänsyn skulle tagas till episteln. Ty 1 Kor. 13 talar på fastlagssöndagen om Guds kärlek i Kristus, psalm 609 åter uteslutande om människokärleken. Här synes 89 vara nästan given till gradual. Eventuellt 518: 1—4. Användes 89 kan man låta Geijer komma till tals även efter predikan i 72: 4—6.

För *1 söndagen i Fastan* lämna radioprogrammen intet material för kritik. En rätt vanlig psalmsättning torde vara 127: 1—3, 77: 1—3, 94, 210: 1—4, 93: 4. Ordningen mellan huvudpsalmerna kan måhända ändras. Mig synes 77: 1—3 böra ha den förnämsta platsen såsom passionspsalm. Till Introitus passar även 294: 6, 7.

»Den kämpande tron» är ämnet

för 2 *söndagen i Fastan*. Detta kommer ej till uttryck i psalmsättningen: 96: 1, 2, 129: 2—4, 94, 583: 1—3; 176: 9, 10. Såsom gradual denna dag har jag svårt att tänka mig någon annan psalm än 182: 1—4, där v. 4 så nära ansluter sig till evangeliet. 129: 2—4 är för allmänt hållen och passar nästan när som helst. Efter predikan passar 192: 7—9, bättre än 583: 1—3. Man är dess bättre ej tvungen att ha en »ny psalm» med vid varje gudstjänst. Slutpsalmen 176: 9, 10 sammanfattar ej söndagens budskap så bra som 191: 10 eller 77: 6.

Till 3 *söndagen i Fastan* bereder psalmsättningen stora svårigheter. Den genomgående tanken bör vara kampen mot det onda. I radio kommo två listor till synes: 1) 124: 2, 211: 1—3, 94, 24: 3—5, 509: 8. 2) 89: 2, 3, 518: 6—8, 94, 74: 5—7, 46: 8. Den första listan har tagit upp kamptanken i Introitus och Gradual, men 124: 2 passar ej i passionstid, och av 211 bör v. 3 helst uteslutas vid en evangelisk gudstjänst. Slutpsalmen 509: 8 passar bäst vid jul. En god psalmsättning vore 125: 1—3, 216: 1—4, 94, 24: 3—5 (80: 1—5) 46: 8.

Att nagelfara *första Böndagens* psalmsättning i Uppsala Domkyrka kan ej komma ifråga. Den hade följande utseende: 167: 6, 387: 3—6, 94, 153: 10—13, 208: 5. Men nog vore det tomt att på den dagen ej

få sjunga vare sig 384, 385, 386, 426: 3—5 eller 636.

Midfastosöndagen har sin särskilda prägel, som kräver beaktande. 76: 1, 2 passar till Introitus, 224: 1—3 till Gradual. Sedan böra 205: 1, 2, 153: 8—11, 14, 15 samt 119: 3 kunna användas.

På 5 *söndagen i Fastan* hade en Stockholmskyrka följande psalmer: 76: 6, 88: —, 89: 3, 4, 53: 5—7, 285: 6. De duga så när som på psalmen efter predikan. 53 är och förblir adventspsalm. I dess ställe kan användas 76: 6—8. Till Introitus då 45: 7, 8.

På *Palmsöndagen* skulle i samma kyrka sjungas: 86: 1, 152: 1—4, 149: 3, 4, 89: 3, 4, 150: 6. Men med allt skäl kunde församlingen väntat att få 80: 1—5 till Gradual och att få en annan predikstolspsalm än ett par versar av en doppsalm, samt att efter en predikan om nattvarden få sjunga en nattvardpsalm. Förslag: 150: 1—3, 80: 1—5, 94, 154: 1—4, 88: 2.

På *Långfredagen* vill en svensk församling gärna sjunga såsom i år i en Stockholmskyrka: 519: 1, 92, 94, 518: 4—6, 91: 7, eller ännu hellre såsom i en landsortsstad 518: 1, 2, 92, 94, 96: —, 76: 8. En sådan högtidsdag bör allt vara så enkelt och naturligt som möjligt och i enlighet med gammal tradition, så att alla kunna känna sig hemma.

D. G.

Kyrkomusikernas löneförmåner.

Allt fort oavgjord är den åldriga, segslitna kantorsfrågan. Sista akten av dess historia utspelades i Kyrkomötet förra hösten. Med anledning av Regeringsrådet Thulins och Biskop Danells motion i ärendet beslöt Kyrkomötet som bekant

att anhålla hos Kungl. Maj:t om överarbetning av det av Kungl. Maj:t utarbetade och av 1920 års Kyrkomöte antagna förslaget till lag om kantorer m. m. i syfte att undanröja de hinder, som föranlett att förslaget ej av riksdagen godkänts.

Sedan detta Kyrkomötets beslut har veterligen intet åtgjorts i ärendet.

Medan kyrkomusikerkåren alltså fortfarande får bida sin frågas fullständiga lösning, föreligger emellertid möjlighet att successivt och under hand på en punkt och för en del av kåren få dess ställning förbättrad. Det gäller lönefrågan för de med folkskollärarejänst förenade kyrkomusikerbefattningarna.

På grund av bestämmelserna i folkskolestadgan, att församling äger skyldighet att anmäla beslut om sådana tjänsters återförening till Domkapitlets prövning, varvid Domkapitlet även har att pröva huruvida de för organist- och klockarebefattningarna anslagna löneförmånerna äro tillräckliga — — —, äga Domkapitlet sålunda för närvarande en möjlighet att medverka till en — låt vara långsamt skeende — förbättring av löneförmånerna för denna grupp av kyrkomusiker.

Redaktionen har ansett det vara av intresse för tidskriftens läsare att kunna få en uppfattning om vilka normer de olika Domkapitlen i vårt land bruka vid fastställande av dessa löneförmåner, samt i vilken mån dessa stå i överensstämmelse med normerna i det hittills uppgjorda förslaget till lag för kantorer. I den mån som en sådan överensstämmelse förefunnes, skulle redan nu den kommande lagen på den för församlingarna mest kända punkten delvis kunna genomföras, och under alla omständigheter effektivt förberedas.

Redaktionen har därför för avsikt att från de olika Domkapitlen införskaffa uppgifter närmast om de beslut som under år 1925 fattats i de fall då sådan återförening begärts av stiftens församlingar.

Vi begynna i detta nummer publicerandet av dessa uppgifter. Här nedan följa alltså meddelande om de beslut som i detta ärende fattats av Domkapitlet i *Linköping* under år 1925.

Till dessa uppgifter må för dagen endast två reflektioner göras. I intet av de här refererade fallen ha församlingarna lämnat meddelande om beslutat anslag för övande och ledande av kyrkokör. Som emellertid sådant anslag ej behöver underställas Domkapitlets prövning behöver detta ej betyda att anslag ej utgår.

I ett fall hade en församling ingått med begäran om fastställelse av återförening av tjänsterna med föreslagna löneförmåner av 200: — kr. till organisten och 75: — kr. till klockaren. Denna begäran blev avslagen, varefter församlingen inkom med ny begäran varvid lönerna höjts till respektive 400: — och 100: — kr. (Endast det senare beslutet relateras här nedan).

Minimisiffran av de av Domkapitlet under året fastställda löneförmånerna för samtliga sysslor utgör 500: — kr. Det högsta fastställda beloppet 1,000: — kr.

A. Adell.

Linköpings stift år 1925.

Kaga församling, Domprosteriet, (1,600 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten: 400: — till Klockaren: 100: —, dyrtidstillägg: 100: — (Datum för Domkapitlets beslut 14. 1.).

Grebo församling, Bankekings kontrakt

(1,000 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten 400: — till Klockaren avkastningen av klockarebostället beräknat till 300: — per år (enl. beslut d. 28. 1.).

Törnsfalls församling, Södra Tjusts kontrakt (1,300 inv.). Kontanta löneför-

månar till Organisten 500: — till Klockaren 100: — (enl. beslut d. 25. 2.).

Tryserums församling, Norra Tjusts kontrakt (2,000 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten: 400: — till Klockaren 100: — jämte avkastning av klockarejorden och anslagna naturaförmåner från lönebostället Ingelsbo. (enl. beslut d. 11. 3.).

Hällestads församling, Bergslags kontrakt (4,600 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten 600: — till Klockaren 200: — jämte avkastningen av klockarejorden beräknad till 200: — kr. per år. (enl. beslut d. 1. 4.).

Svanhals församling, Lysings kontrakt (900 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten: 600: — till Klockaren 100: — (enl. beslut d. 1. 4.).

Hofs församling, Göstrings kontrakt (700 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten: 450: — till Klockaren 150: —. (enl. beslut d. 17. 6.).

Appuna församling, Göstrings kontrakt (400 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten 400: — till Klockaren 100: —. (enl. besl. d. 17. 6.).

Kuddby församling, Vikbolands kontrakt (1,200 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten 600: —, till Klockaren 100: —. (enl. beslut d. 30. 6.).

Godegårds församling, Bergslags kontrakt (2,300 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten 400: — till Klockaren 200: —. (enl. beslut d. 30. 6.).

Höreda församling, Södra Vedbo kontrakt (1,500 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten 500: — till Kantorn och Klockaren 100: — jämte inkomsten av klockarelyckan beräknad till 50: — per år. (enl. beslut 16. 7.).

Blåviks församling, Göstrings kontrakt (400 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten: 400: — till Klockaren 100: —. (enl. beslut d. 12. 8.).

Ekebyborna församling, Aska kontrakt (700 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten: 400: — till Klockaren 100: —. (enl. beslut d. 11. 11.).

Ulrika församling, Vifolka och Valkebo kontrakt (1,200 inv.). Kontanta löneförmåner till Organisten: 400: — till Klockaren 100: —, utgörande avkastningen av Klockarebostället. (enl. beslut d. 11. 11.).

Ur dagspressen.

Ett tidstecken. Pressen har meddelat om det sångarmöte, som Svenska Baptisternas sångarförbund avhöllit i Linköping den 14—16 maj. Utom en gemensam konsert hölls en konferens, varvid förekom föredrag (med diskussion) över ämnena »Körsångens uppgift och plats i den religiösa verksamheten», »Körens repertoar» och »Inspiration eller konst?». —

Arkitekterna och orgeln. Den franske orgelnisten Alexandre Cellier, som sistlidna mars gästade Stockholm, och därvid uttalat sig mycket berömmande om nutida svensk orgelindustri, har i en intervju i N. D. A. även gjort ett uttalande i frågan om orglarnas placering, ett uttalande som är väl värt att annoteras: — »Samtalet kom in på akustik och byggnadskonstruktion, och M. Cellier visar sig inte ha någon överdriven aktning för herrar arkitekter på den punkten.

— Akustiken är ett problem, som man ännu inte lyckats lösa, fast arkitekterna tro det.

När Trocadéro i Paris byggdes, gjorde vår framstående orgelbyggare Cavaillé-Coll några påpekanden till arkitekten och framhöll, att salen skulle efter dennes ritningar bli mycket dålig i akustiskt hänseende.

Arkitekten hånade honom, men Coll fick rätt: det blev ett förfärligt eko i Trocadéro. Just vi orgelmän ha en särskild chans att kunna framgångsrikt experimentera med akustiken, ty vårt instrument är alltid det samma och har alltid samma plats i rummet. En violinist eller en pianist har ej samma chanser. Men det är egendomligt, hur ofta den praktiska erfarenheten slår teorien på fingrarna. Jag kom t. ex. in i Gustav Wasakyrkan och fick då ett bestämt intryck av att akustiken där måste vara tråkig, även vid fullsatt hus. Men det visade sig inte alls vara fallet. Denna kyrkas orgel är f. ö. ett alldeles ypperligt instrument.

I fråga om orgelbyggnadens placering har M. Cellier också ett ord att säga hrr arkitekter.

— Det tyckes vara ett internationellt drag hos arkitekten, att han anser sig förstå allt. Orgelns placering och uppbyggnad i rummet tar han ofta miste på. Han tycks vara rädd för synliga orgelpipor. Högalid är ett exempel, Konserthuset ett annat. Konserthusets orgel tror jag kommer att bli förträfflig, som instrument betraktad. Bl. a. får den en utmärkt disponerad klaviatur. Men den blir dåligt pla-

cerad och kommer inte att kunna göra sig fullt gällande. En orkester kommer att dränka den, misstänker jag. Men det är ju numera rätt genomgående, att orgeln bygges så, att orgelnisten synes för publiken, men inte instrumentet. Förr var det tvärtom, att orgeln, men inte orgelnisten syntes.»

Befordringsritualet. Under denna rubrik har S. S. D. i en ledare för den 12 maj upptagit frågan om befordringsväsendets »tungroddhet», som gör sig gällande såväl inom den akademiska världen som vid kyrkliga befordringar. Tidn. fortsätter:

Läget är icke annorlunda, när det gäller kantorsval, i synnerhet som man därvid på senaste tiden synes mycket samvetsgrant utnyttja alla de möjligheter till valprocedurens förlängning, som en föräldrad lagstiftning medger. Här finnes visserligen ingen rätt att kalla fjärdeman och ingen extra ansökningsrätt. Ej heller kan klagan föras över det av kyrkorådet upprättade förslaget, men detta innebär i allmänhet så långt ifrån någon förkortning i valproceduren, att det i stället är av natur att i hög grad förlänga densamma. Ty sedan valet ägt rum, kan klagan anföras mot detsamma under motivering, att förslaget bort vara annorlunda. Denna klagan kan föras ända fram till regeringsrätten och föranleder, i händelse den bi-

falles, föranstaltande av nytt val med ut-sikt till nya klagomål.

Det är särskilt i sådana fall, då ärendet drages inför regeringsrätten, som val-proceduren i orimlig grad utfänjes. Det lär numera vara en ren sällsynthet, att regeringsrätten hinna avgöra klagomål över ett val inom första halvåret efter dessas ingivande. Och vad denna långa väntetid skall innebära av olägenhet för de av utslaget beroende, inses utan vidare.

Den mest radikala utvägen att här råda bot vore förvisso att på detta område införa en ordning i likhet med grundsatsen om summa revisibilis på processrättens område, d. v. s. en bestämmelse, att i vissa fall klagan icke får anföras mot domkapitlets beslut. Härtill kan anföras, att våra domkapitel icke med nuvarande sammansättning kunna tillvinna sig tillräcklig auktoritet såsom dömande myndigheter, enär ju ingen av dess medlemmar är juridiskt utbildad. Svårigheten ligger också i att bestämma omfånget och arten av de ärenden, för vilka domkapitlet skulle vara högsta instans. Törhända förtjänar dock förslaget att beaktas, när en gång den länge planerade reformen av domkapitelsinstitutionen kommer inför sitt avgörande.

Intill dess synes det vara en ofrånkomlig nödvändighet, att regeringsrätten erhåller en ökning av sina arbetskrafter, som möjliggör ett betydligt snabbare avgörande av dessa ärenden.

Från stiftén.

Linköpings stift. S:t Lars kyrka. Påskdagens musikstund upptog för orgel Bach: Fantasi och fuga i g-moll. — Cesar Franck: Grande pièce, Symphonique, Op. 17. samt för violin och cello: Faure: Crucifix och P. Tschaiowsky: Andante cantabile op. 11. samt Abt: Lied — för violin: Nemerowski: Méditation, op. 8. Som medverkande vid sin sida hade kyrkans Organist, Musikdirektör Philip Sjöberg, förvärvat Violinisten J. Norén och Musiksergeanten E. Jonsson.

Lunds stift. Karlskrona, Fredrikskyrkan. Musikföreningen (bildad 1899) gav på sin 90 konsert den 18 april under Musikdirektör S. Sjöbergs ledning Sebastian Bachs Julatorium. Utom Musikföreningen medverkade Karlskrona orkesterförening (31 man) och som solister Fru A. Tibell (alt), Operasångare H. Malm (tenor), Kantor Lundmark (bas). Ur omnämnandena: »Solopartiernas bärare visade sig samtliga vid den ypperligaste disposition och de ge-

nomförde sina utomordentligt krävande uppgifter på ett glänsande sätt. — Den ståtliga sinfonian kunde väl knappast ha fått en fullödigare och briljantare formgivning, och den blev i gårdagens gestaltning till den avsedda höjdpunkten i oratoriets första avdelning.»

Stockholm: Oskars kyrka. Påskdagen utförde den förstärkta motettkören och Konsertföreningens orkester under Direktör Oskar Sandbergs ledning Josef Renners Missa Solemnis (op. 30). »Kören klingade ypperligt och man fick glädja sig åt dynamiska finesser i det vokala partiet» (M. P. i Sv. D.) Dr. P. Vretblad spelade två satser ur J. Rheinbergers konsert g-moll för orgel och orkester.

Engelbrektskyrkan. Vid palmsöndagens Musikgudstjänst utgjordes såsom tidigare år huvuddelen av programmet av H. Schütz' Jesu sju ord på korset. Kören utförde därjämte Isaacs: Din synd, o värld, besinna. På orgel utfördes: Scheidt: Pas-

sionspreludium och J. S. Bach: Koralförspel till »O, huvud, blodigt, sårat». — Långfredagen celebrerades ävenledes i år med framförandet av J. S. Bachs Matteuspassion. Medverkande voro utom ett stort antal vokal- och instrumentalsolister Engelbrekts kyrkokör, Musikaliska sällskapet, medlemmar av Musikföreningen, gosskör från Nya Elementarläroverket och Kungsholms Realskola samt Konsertföreningens

orkester. Det hela leddes av kyrkans kantors Direktör David Ahlén.

Högalidskyrkan. Lördagen den 17 april utförde Musikdirektör Waldemar Ahlén vid en orgelkonsert: Bach: Preludium och fuga D-dur, — Cesar Franck: Grand pièce symphonique, op. 17, — Bossi: Pièce heroïque och Chant du soir. — J. Suk: Meditation.

Meddelanden.

Kyrkomusikdagen i Göteborg.

Den av Göteborgs stiftskrets av K. S. V. anordnade kyrkomusikdagen med protestantiskt program, som omnämndes i vårt föregående nummer gick av stapeln den 11 maj. Kl. 12 middagen öppnades den i Realläroverkets högtidssal av kretsens ordf. kyrkoherde, Dr. I. Wallerius, vilken erinrade om K. S. V:s tidigare arbete i kyrkosångens tjänst. Musikskriftställaren Jul. Rabe behandlade Bachs kyrkomusik i ett med musikillustrationer belyst anförande. Detsamma inflyter med första delen i detta nummer. K. S. V:s manskör utförde så några hymner den ena av Schütz: Nu loven Gud, skickligt arrangerad för manskör av Direktör H. Asplöv, samt Moréns Hymn (sv. ps. 262: 8). Härtill fogades ett föredrag av komminister A. Adell om det gregorianska arvet likaledes belyst av musikexempel.

Den musikaliska delen av kyrkomusik-

dagen omfattade tvenne musikstunder i Vasakyrkan. Ur den första av dessa må framhållas Direktör Asplöfs orgelsolo av Bachs Fuga g-moll samt Mendelssohns Sonat d-moll. Kapellmästare T. Mann utförde till cello Bach: Air och Händel: Adagio samt några mindre saker av Hervélois och Schubert. — Den senare musikstunden var helt ägnad åt Bach och inleddes av hans Fantasi och fuga i g-moll, varefter framfördes av en blandad kör under komminister R. Janssons ledning reformationskantaten: Ein feste Burg ist unser Gott. Medverkande voro som solister: Fru Rydbeck-Olson (sopran), fröken Nina Moberger (alt), Pastor Knut Ericson (tenor) och Forstmästare Munthe (bas). Medlemmar av Göteborgs symfoniorkester utförde orkesterpartierna. Vid orgeln: Direktör H. Asplöv.

Från tidskrifterna.

Kyrkosångsförbundet. (Utg.: Kamrer H. Tornell, Fogelsta, årg. 2.)

N:r 1. Kyrkosångsförbundet (N. Söderblom). — Tempelsång (P. Nilsson). — Årkestiftets fjärde kyrkosångshögtid (O. Sturzen-Becker). — Kyrkosång förr och nu (A. Adell). — Meddelanden.

N:r 2. Musikdirektör T. Wirén †. — Förslag till stadgar för Sveriges Kyrkosångsförbund. — Meddelanden.

N:r 3. Linköpings stifts tredje kyrkosångshögtid. — Kyrkoherde Gottfrid Eklund † (H. T.). — Kyrkokörens viktigaste uppgift (S-n.). — Kyrkodagarna i Västerвик (D. G.).

N:r 4. Domkyrkoorganisten Otto Ullman †. — Linköpings stifts tredje kyrkosångshögtid (forts.). — Kyrkosång förr och nu II — m. m.

Monatschrift für Gottesdienst und kirchliche Kunst. (Utg.: Prof. Jul. Smend. 31 årg.)

N:r 1—2, 1926. Gudstjänstordningarnas jubelår (P. Graff). — Översikt över den kristna konsten år 1924—25 (R. Günther). — Redogörelse för kongresser: för kyrkomusik i Berlin (G. Mensching), för kyrklig konst (Henkel), den högkyrkliga i Havelberg (v. d. Becke). — W. Rudnick (F. Hamann). — Paulus-sigillet i Berlin (W. Engelhardt) m. m.

N:r 3. In cruce salus animarum est (Jul. Smend.) — 1926: Gudstjänstordningarnas jubileumsår. II (P. Graff). — Festpredikan vid kyrkosångsfest i Eberbach 1893 (A. Schmitthammer). — En furstlig vigsel från 1500-talet (W. Gussmann). — Översikt av den kristna konsten 1924—25 (R. Günther). — Hur förbereda vi 400-årsminnet av Luthers tyska mässa? (H. Frick). — Översikt över gudstjänstliga spörsmål (R. Gölz). — m. m. — Musikbilaga: En lovsång för påsken (för bl. kör av M. Luther). Bilaga: Evangelisk liturgi. (Två föredrag av H. Frick och A. Allwohn).

Lund 1926,
Berlingska Boktryckeriet
